

Yaşamöyküsü Olarak *Seyahatnâme*

Günül Ö. AYAYDIN-CEBE*

Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'sini bir özel yaşam anlatısı olarak okumak, Robert Dankoff'un 1991 yılında yayımladığı *The Intimate Life of An Ottoman Statesman* (Bir Osmanlı Devlet Adamının Özel Yaşamı) adlı çalışmasının ana fikri. Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyıldaki toplumsal, kültürel, siyasal ve fiziksel coğrafyasının günümüze kadar ulaşmış belki de en önemli belgesi olan *Seyahatnâme*'deki yaşamöyküsü boyutu, Dankoff'un çalışmasında su yüzüne çıkarılıyor. Bu çalışma yoluyla, şimdiki dek daha çok tarihsel bir kaynak olma özelliği ve dilsel nitelikleri üzerinde durulan *Seyahatnâme*'nin farklı bir katmanı araştırmacıların dikkatlerine sunuluyor.

Chicago Üniversitesi, Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü'nde Türk İslam Araştırmaları Profesörü olan Robert Dankoff, yaklaşık on beş yıldır Evliya Çelebi ve *Seyahatnâme* üzerinde çalışmaktadır (Loupis). Makalelerinde çoğunlukla *Seyahatnâme*'yi dilbilimi ve üslup özellikleri açısından incelemiş olan Dankoff'un yayınları arasında *Evliya Çelebi in Bitlis* (Evliya Çelebi Bitlis'te) adlı bir kitap, Prof. Semih Tezcan'ın dilimize kazandırdığı bir Evliya Çelebi sözlüğü çalışması ve *Seyahatnâme*'yi görsel sanatlar açısından bir kaynak olarak değerlendiren bir makale de bulunmaktadır (Dankoff "Özgeçmiş"). Yazar, ayrıca, *Seyahatnâme*'nin Yapı Kredi Yayınları'nca yeniden yayımlanması projesindeki görevini sürdürmektedir (Loupis).

The Intimate Life of An Ottoman Statesman adlı çalışma, Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'sinin Melek Ahmed Paşa ile ilgili olan bölümlerine odaklanmaktadır. Yapıtın büyük bir çoğunluğu *Seyahatnâme*'den yapılan bir seçkinin İngilizce çevirisinden oluşmaktadır.

* Bilkent Üniversitesi, Türk Edebiyatı Bölümü doktora öğrencisi. gunil@bilkent.edu.tr

Bunun yanı sıra, Robert Dankoff'un "The Author and His Subject" (Yazar ve Konusu) başlıklı önsöz niteliğindeki makalesinde ve Rhoads Murphy tarafından kaleme alınmış "The Historical Setting" (Tarihsel Arka Plan) başlıklı bölümde, *Seyahatnâme* hakkında değerli yorumlar bulunmaktadır.

Dankoff, makalesinde *Seyahatnâme*'nin bir yolculuk anlatısı olmasının yanı sıra tarihsel metin, özyaşamöyküsüne dayalı bir günce ve menakıbnâme niteliği taşıdığını vurgulamaktadır (12). *Seyahatnâme*'yi Melek Ahmed Paşa'nın yaşamöyküsü olarak okuma düşüncesini Dankoff'a esinleyen de metnin bu çok boyutlu yapısı olduğu anlaşılmaktadır. On ciltlik *Seyahatnâme*'nin yüzde beş gibi önemli bir bölümünün Evliya'nın kendi yaşamı hakkında olduğunu belirten yazar, bu özyaşamöyküsünde Melek Ahmed Paşa'nın yaşamı üzerine bir anlatı zinciri oluştuğuna dikkat çekmektedir (7). Buradan yola çıkarak Dankoff, Melek Ahmed Paşa'yı, *Seyahatnâme*'nin diğer baş karakteri olarak değerlendirmektedir (6). Evliya'nın hâmisî olmuş birçok devlet büyüğü arasında Melek Paşa'nın en önemli yeri işgal ettiğine değinen yazar, bu nedenle paşayı, ünlü seyyahın "kahraman"ı olarak görmektedir (7). Dankoff'un verdiği bilgilere göre, Evliya, "Risale-i Menakıb-ı Melek Ahmed Paşa" başlıklı bir eser yazmayı düşünmüştür. Ne var ki, böyle bir çalışma henüz bulunamamıştır (7).

Seyahatnâme'yi çağdaşı olan tarih metinleriyle, özellikle *Naima Tarihi* ve *Sicill-i Osmanî* ile karşılaştıran Dankoff, *Seyahatnâme*'nin dil ve üslûp özelliklerinin altını çizer. Dankoff'a göre, *Sicill-i Osmanî*'de Melek Ahmed Paşa hakkında onun yalnızca sadrazamlık dönemini içeren özet bilgilerin bulunmasına karşılık, Evliya'nın anlatımındaki ayrıntılar, okura bu devlet adamının özel yaşamının kapılarını açmaktadır (7-8). *Seyahatnâme*'de anlatılan Melek Paşa, korkuları, umutları, düşleri, tutkuları, kahramanlıkları ve yenilgileri, dinî ve ev içi yaşamı ile resmî bir görevliden ziyade bir "insan" olarak gerçekçi bir tutumla resmedilir (8). Paşanın yaptığı iki evlilik ve eşleriyle olan ilişkilerinin yanı sıra, devlet yönetiminin kulis arkası da paşanın yaşamının anlatımı yoluyla, başka kaynak metinlerde rastlanmayacak bir ayrıntı zenginliğiyle işlenmiştir. Dankoff'un bu konuda verdiği örneklerden özellikle Melek Paşa'nın çağdaşı olan İpşir Paşa ve Köprülü Mehmed Paşa ile yaşadığı rekabetin anlatımı ve Evliya'nın bu konudaki yorumları çok ilginçtir (11).

Seyahatnâme'yi *Naima Tarihi* ile karşılaştırmalı biçimde okuyan Dankoff, Evliya'nın dil ve üslûbundaki farklılara dikkat çekmektedir (12-15). Evliya'nın hikâyeleme tekniğinde yerel ağzların sıkça kullanıldığından söz eden yazar, bu kullanımın komik bir etki yarattığı yorumunu yapmaktadır. Anlatıda özellikle tansiyonun yükseldiği bölümlerde yerel ağız kullanıldığını gözlemleyen Dankoff, bu yöntemin ön bildirim (İng. foreshadowing) işlevi taşıdığını öne sürmektedir (15). Başka bir deyişle, Dankoff'a göre, Evliya, heyecanın arttığı yerlerde yerel ağızla yazmak gibi dönemin okuruna komik gelen bazı teknikleri kullanarak anlatıda bir denge yaratmaktadır (15).

Seyahatnâme'nin nereye kadar tarihsel gerçeklere dayalı, nereye kadar kurmaca bir metin olduğunu da sorgulayan Dankoff, bazı bölümlerin bütünüyle kurmaca olduğunu belirtmektedir (16). Bununla birlikte, Dankoff'a göre, Evliya'nın metninde gerçek ile kurmacayı ayırt etmek çok kolay değildir. Bunun doyurucu bir biçimde yapılabilmesi için *Seyahatnâme*'nin yanı sıra Osmanlı kültürü ve tarihi hakkında da çok daha ayrıntılı çalışmalara gereksinim duyulmaktadır (17).

Seyahatnâme'nin böyle çalışmalara kaynaklık edecek zengin bir metin olduğu, Rhoads Murphy'nin "The Historical Setting" (Tarihsel Arka Plan) başlıklı makalesinde vurgulanmaktadır. Murphy'ye göre, Melek Ahmed Paşa'nın yaşamının son on iki yılının anlatımına ağırlık verildiği *Seyahatnâme*, Osmanlı iktidar yapısını inceleme açısından paha biçilmez bilgiler sunmaktadır (21). Murphy, Evliya'nın eğitimlilere özgü uzlaşmaz tavrı ve dürüstlüğü nedeniyle kişisel bir pencereden anlattığı *Seyahatnâme*'nin tam da bu nedenle Osmanlı'ya bakışımızı saptırmak yerine zenginleştirdiğini öne sürmektedir. Bunun bir nedeninin de Evliya'nın, çelişkili bir biçimde ama aynı zamanda içtenlikle dönemindeki olaylar hakkında görüşlerini dile getirmesi olduğunu belirtmektedir (24).

Makalesinde *Seyahatnâme*'nin tarihsel arka planı hakkında özlü bilgiler de veren Murphy, yapıtın özellikle iki ana tema hakkında kaynaklık ettiğine dikkat çekmektedir. Yazar, bu temaları "yönetim ahlakı" ve "siyasî ittifak sağlama ve saray evlilikleri" başlıkları altında toplamaktadır (27). Evliya'nın Osmanlı sarayındaki ahlaki çöküntüden sık sık yakındığını ve yozlaşmaya karşı direnenleri de övdüğünü gözlemleyen Murphy, buradan yola çıkarak Osmanlı devlet yönetiminde ahlakın önemli bir rol oynadığını savlamaktadır (27-28). Murphy'ye göre, İslam devletinde hizmet ahlakının rolü o kadar önemlidir ki, padişahlar bile bu ahlaka zıt davranışlarda bulunmaktan kaçınırlar. Yönetim ahlakını, yani halkı ilgilendiren töreleri hiçe saymak, "biat"i bozmak anlamına gelir (31).

Murphy'nin makalesindeki bir diğer önemli nokta ise, Osmanlı toplumunun "kendi kendini yetiştirmiş" insanlardan oluştuğuna dair yorumdur. Evliya Çelebi'nin bu insan tipine örnek oluşturduğunu söyleyen Murphy, böyle bir sistemin ancak halka hizmeti öngören, cömert bir hamilik kurumuna ve himaye edilenlerin sadakatine dayalı evrensel bir yönetim ahlakı yoluyla işleyebileceğinin altını çizmektedir (30-31).

Murphy'nin değerlendirmeleri, Osmanlı devlet yapısı hakkındaki bilgilerimizi gözden geçirmeye bir çağrı olarak düşünülebilir. Özellikle Duraklama Dönemi'nde başına buyruk ve despotça yönetimleri ile anılan padişahların "yönetim ahlakı" gibi kökleri İslam'a dayanan önemli bir ilkeye tabi olmaları, gerçekte tümünden bağımsız olmadıklarını ve devlet yönetimi ile kamunun yargısı arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bu toplumsal ve politik kodu sağlıklı bir biçimde çözümlemek, örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nin temelindeki yapı taşlarından biri olan Tanzimat

dönemindeki eleştiri anlayışını da aydınlatmaya yardımcı olabilir. Dolayısıyla, böyle bir çözümleme günümüz Türkiye'sine de ışık tutabilir.

Murphy, makalesinin “Siyasî İttifak Sağlama ve Saray Evlilikleri” başlıklı bölümünde ise Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyıla kadarki siyasî ittifak sağlama yollarından birinin saray evlilikleri olduğuna dikkat çekmektedir. Bu konuda verdiği tarihsel bilgilerden sonra Melek Ahmed Paşa'nın evliliklerine odaklanan yazar, paşanın evliliklerinin dönemine göre tipik sayılmayacağı yorumunu yapmaktadır (31). Melek Ahmed Paşa, 1644'te 4. Murad'ın kızı Kaya Sultân'la evlenmiştir. Kaya Sultân'ın ölümüyle noktalanan bu birliktelikten sonra, Paşa, 1662'de 1. Ahmet'in kızı Fatma Sultân'la zorunlu bir evlilik gerçekleştirmiştir. *Seyahatnâme*'de Kaya Sultân ile Paşa'nın ilişkilerine yer veren Evliya, onların mahremiyetine misafir olmaktadır. Özellikle, çiftin birbirlerine anlatıp yorumladıkları rüyaların anlatımı çok ilginçtir.

Evliya, *Seyahatnâme* boyunca pek çok rüya anlatır ya da aktarır. Evliya'nın rüya tahkiyesine ve tabirine verdiği önem, *Seyahatnâme*'yi seyyahlığının kişisel bir seçimden çok yazgısal bir dil sürçmesiyle başladığını anlattığı bir rüya ile açmasından da anlaşılmaktadır. Dankoff, *Seyahatnâme*'deki rüyaları, anlatıda çeşitli etkiler yaratmak için kullanılmış teknik araçlar olarak görür ve bazılarının kurmaca olabileceğinden söz eder (16). Bununla birlikte, 5. ciltte yer alan Melek Ahmed Paşa ile Kaya Sultân'ın rüyalarında öyle özgün ayrıntılar ve öyle zengin psikolojik çağrışımlar vardır ki, Dankoff, bunların kurmaca olması ihtimalini zayıf bulur (16).

Gerçekten de, ilk ikisi Kaya Sultân'a ait olan bu üç rüyanın anlatımı çok etkileyicidir (bkz. 5. cilt, 130-34 [76a-78b]). İlk rüyada Kaya Sultân, dedesi Sultân Ahmed Hân'ı onu cennet bahçelerine çağırırken görür. Rüyada, Sultân Ahmed'in yanında bulunan Sultân Murad, Kaya'nın bir kız çocuğu doğururken öleceğine dair bir kehanette bulunur. İkinci rüyada Kaya Sultân, imamın karısının “kanlı” olduğu için erkeklerden oluşan bir kalabalık tarafından evinden alınıp beyaz bir çuvala konarak padişaha götürüldüğünü görür. Kaya Sultân, önce, tanıdığı bu kadını kurtarmak için onu götürülenlere para teklif eder. Bu işe yaramayınca aklına kadının bir kızı olduğu ve kadın ölürse bu kızın bakımını üstlenebileceği gelir. Üçüncü rüya ise Melek Ahmed Paşa'ya aittir. Paşa, rüyasında karısının ısrarla kendisini boşamasını istediğini görür.

Her şeyden önce, Kaya Sultân'ın yakın gelecekteki ölümüne yorulan rüyaların gerçeklikle böyle dolaysız bir ilişki kurması şaşırtıcıdır. Şaşırtıcı olan bir diğer şey ise, rüyaların hep öncelikle iyiye yorulması, kötü yorumun rüya sahibinden gizlenmeye çalışılmasıdır. Toplumca paylaşılan bir inancın göstergesi olan bu tavrın anlatımı, edebî düzlemde, dramatik ironinin yaratılmasına olanak vermektedir; böylece, okurun metnin içine çekildiği bir çeşit “gösterim” etkisi oluşmaktadır.

Evliya, rüyaları izleyen bölümde Kaya Sultân'ın ölümünü anlatırken geçmişteki bir kehaneti anımsar (134 [78a-78b]). Sultân'ın bazı “yakın arkadaşları” (musâhibeleri)

ona Melek Paşa'dan bir kız çocuk doğurursa öleceğini söylediğinden Kaya Sultân evliliğinin başlangıcında Paşa'yı yanına yaklaştırmamıştır. Evliya'ya göre, bu süreç yedi yıldır; Kösem Sultân'ın araya girmesi ve Melek Paşa'nın bir topuzla Kaya Sultân'ın başına vurarak onu hamile bırakması ile sonuçlanır. Buradaki abartı ve gerçek dışı motifler, kehanet hikâyesinin gerçekliğini şüpheye düşürüyorsa da Evliya'nın yalnızca yalınkat bir bildirim ile yetinmediği, Kaya Sultân'ın ölümü gibi tarihsel bir olayı dramatik ironi, beklenti, geriye dönüş gibi tekniklerin kullanıldığı edebî bir anlatıya dönüştürdüğü anlaşılmaktadır.

The Intimate Life of An Ottoman Statesman'de yer alan çeviri seçkindeki son bölümde ise Melek Ahmed Paşa'nın ikinci eşi olan Fatma Sultân'dan söz edilmektedir. Evliya, Fatma Sultân'ın yaşamının ve kişiliğinin anlatımı yoluyla dönemin devlet yönetimindeki aksaklıkları da eleştirir.

Öncelikle, Melek Ahmed Paşa'nın Fatma Sultân ile kendisi seferde iken İstanbul'da verilmiş bir karar yoluyla evlenmeye mecbur edilmesi (6. cilt, 48 [28b-29a]), Osmanlı devlet yönetiminin işleyişi hakkında önemli ipuçları sağlamaktadır. Buna göre, saraya ve padişaha bağlılığın ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Padişah, emrindeki yöneticilerle yalnızca resmî ilişkiler kurmakla kalmayan, onların tüm yaşamlarında (ve ölümlerinde) söz sahibi olan insanüstü bir iktidarın temsilcisi olmaktadır. Paşanın padişahın kararları karşısında boyun eğmesi de sadakat ilkesinin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

“Der-beyân-ı menâkıb-ı garîbe vü acîbe-i Melek Ahmed Paşa” ve “Menâkıbu'l-iber-i Melek Ahmed Paşa” başlıklı bölümlerde ise paşanın özel yaşamının ayrıntılarına tanık olmaktadır (6. cilt, 74 [43b]). İstemediği bir evliliği yapmak zorunda bırakılan Paşa, bu durumla başa çıkmak için Evliya'yı da yanına alarak kutsal saydığı bir mekâna gider. Burada namaz kıldıktan sonra sakalını toprağa gömmek gibi ilginç bir ritüel ile Allah'a yakarır. Evliya'nın da yakarısına tanıklık etmesini ister. Paşa, Allah'tan ya canını almasını ya da kendisini Fatma Sultân'dan kurtarmasını diler. Bu duasında Paşa'nın içtenliği ve bu olayın onu ne kadar etkilediği Evliya'nın anlatımında bütün ayrıntıları ile okura sunulmuştur:

“Yâ Rab, yâ Rab du'âm kabûl eyle” deyüp hayli tazarru' u nâlişler edüp bir hayli murâkebe[ey]e varup kalkup oturdukda vech-i hüsnüne nazar etdim. Yüzü ve gözleri ve sakalı sâfi çamurlu toprak olmuş. Meğer gözü yaşı seyl-vâr revân olup ol hâk-i amber-pâk tîn-i mahtûm hitâm olup rûy-i münevveri tîn-âlûd olup yüzüme kağan arslan gibi aları aları nazar edüp bir kere bir âh [u] enîn çekdi kim Dershâne bâğçesinde olan eşcârâtlar gûyâ lerzenâk olup bu hakîrin vücudu berk-i hazân gibi dir dir ditreyüp vücûdumda her ser-i mû haberdâr olup hareket etdiler. (74 [43b])

Bu alıntıda, Evliya, Melek Paşa'nın çok özel bir ruh durumunda yanında bulunmakta ve bu ruh durumunu, doğa benzetmeleri ile kendi duygularının nasıl etkilendiği de katarak çarpıcı biçimde betimlemektedir. Bu üslup yoluyla okur, Melek Paşa'nın bir güçlük karşısında insancıl çözüm yolları arayışına tanıklık ederken paşanın dinî yaşamı ve Evliya ile ilişkisinin boyutları da gözler önüne serilmektedir.

Birlikte dua ettikten sonra “Şikâyet-i Melek berâ-yı Fâtma Sultân binti Ahmed Hân” başlıklı bölümde Paşa, evliliğin ilk gecesinde Fatma Sultân'ın kendisine nasıl davrandığını Evliya'ya anlatır (6. cilt, 74-76 [44a-44b]. Yeni eşinin yanına giren Paşa, ona güzel sözler söylemiş, iltifatlar etmiş ve Fatma Sultân'dan kendisine karşılık vermesini beklemiştir. Fatma Sultân ise, Paşaya güler yüz göstermek yerine onunla geçinmesini istiyorsa harcamalarını karşılaması gerektiğini söyleyip aylık giderlerinin dökümünü yapmıştır. Paşa, “gûyâ dilli defter gibi bir masrûf kelimâtları” (75) olarak yorumladığı bu döküm karşısında saygıyı elden bırakmayarak gelirinin bunları karşılayamayacağını bildirir. Kaya Sultân'ın harcamaları ile Fatma Sultân'ınkileri kıyaslayan Paşa, yeni eşinin beş kat daha “pahalı” olduğundan yakınır. Bu kıyaslamadan rahatsız olan Fatma Sultân, kendisinin sultan kızı olduğu söyleyerek “Baka şu babam kölesini beni Kaya kız ile bir dutar” diye paşaya sitem eder (75).

Bu söz üzerine, Melek Paşa'nın Kaya Sultân'ın gençliğini ve iffetini öven, Fatma Sultân'ın ise geçkinliğini ve on iki koca değiştirmiş olmasını vurgulayan karşılığı dikkate değerdir. Paşa ile Fatma Sultân arasında geçen bu diyalogda yalnız Paşanın özel yaşamına tanıklık etmekle kalmayıp saray içi ilişkiler, devletin üst kademesindeki iktidar sahiplerinin günlük yaşamları, evliliğin anlamı ve evlilik âdetleri hakkında da başka kaynaklarda bulunamayacak derecede zengin bilgilere ulaşılmaktadır.

Bu tanıtım amaçlı yazıda Dankoff ve Murphy'nin sözü edilen görüşlerinin yanı sıra Melek Ahmed Paşa'nın Fatma Sultân'la evliliği hakkında pasajın özet biçimindeki incelemesinden de anlaşılacağı üzere, Evliya Çelebi *Seyahatnâme*'si Osmanlı kültürü, devlet yönetimi, Osmanlı insanının yaşam biçimi ve psikolojisi hakkında eşsiz bir kaynak niteliğindedir. Ayrıca, rüyaların anlatımı incelenirken değinildiği gibi, *Seyahatnâme* aynı zamanda edebî bir metindir; rüyalar dışında da edebî açıdan çözümlenmeyi bekleyen zengin bir malzeme barındırmaktadır.

Robert Dankoff'un kılavuzluk özelliği taşıyan *The Intimate Life* çalışması *Seyahatnâme* araştırmalarından keşfedilmeyi bekleyen birçok bakir konunun bulunduğunu göstermektedir. Bu çalışma, *Seyahatnâme*'yi henüz tanıma aşamasında olan bir doktora öğrencisine keşfetme merakı ve heyecan aşıladı. Çalışmanın en azından baştaki makale bölümlerinin Türkçe'ye kazandırılması, yerli uzmanlara engin bir araştırma alanının kapılarını açacak ve yeni araştırma konuları esinleyecektir.

Kaynakça

- Dankoff, Robert, (1991), *An Evliya Çelebi Glossary: Unusual, Dialectal and Foreign Words in the Seyahat-name*, Sources of Oriental Languages and Literatures 14, Ed. Şinasi Tekin ve Gönül Alpay Tekin, Cambridge, Massachusetts: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.
- . (1990), *Evliya Çelebi in Bitlis*, Leiden: Brill.
- . “Evliya Çelebi’s Book of Travels as a Source for the Visual Arts”. *Turkish Studies Association Bulletin* 16.1 (1992): 39-50.
- . (2004), *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi Okuma Sözlüğü: Seyahatnâme’den Eskiçil, Yöresel, Yabancı Kelimeler, Deyimler*, Çev. Semih Tezcan, İstanbul: Türk Dilleri Araştırma Enstitüsü.
- . “Özgeçmiş”. İnternet. 20 Mayıs 2004. <<http://humanities.uchicago.edu/depts/nelc/facultypages/dankoff/>>
- . (1991), *The Intimate Life of an Ottoman Statesman: Melek Ahmed Pasha (1588-1662), as portrayed in Evliya Çelebi’s Book of Travels (Seyahat-name)*, New York: State University of New York Press.
- Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zilli, (1996), *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: Topkapı Sarayı Bağdat 305 Yazmasının Transkripsiyonu – Dizini*, 5. kitap, Haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman ve İbrahim Sezgin, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- . (1996), *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: Topkapı Sarayı Bağdat 305 Yazmasının Transkripsiyonu – Dizini*, 6. kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Loupis, Dimitris. “Prof. Dankoff’un *Seyahatnâme* ile Yolculukları”. Çev. Hakan Atay. *Kanat* 8 (Kış 2002): 11. İnternet. <http://www.bilkent.edu.tr/~kanat/k081101.html>

Özet:

Evliya Çelebi’nin *Seyahatnâme*’si şimdiye dek daha çok tarihsel bir kaynak olma özelliği ve dilsel nitelikleri açısından incelenmiştir. Türk İslâm Araştırmaları Profesörü olan Robert Dankoff’un 1991 yılında yayımladığı *The Intimate Life of an Ottoman Statesman: Melek Ahmed Pasha (1588-1662), as portrayed in Evliya Çelebi’s Book of Travels (Seyahat-name)* adlı çalışmada *Seyahatnâme*’deki yaşamöyküsü katmanı araştırmacıların dikkatlerine sunulmuştur. Bu yazı, öncelikle, Dankoff’un henüz Türkçe’ye kazandırılmamış yapıtını tanıtmaya amacıyla kaleme alınmıştır. Bunun yanı sıra, Melek Ahmed Paşa’nın eşleriyle ilişkilerindeki bazı ayrıntılar üzerinde durularak *Seyahatnâme*’nin edebî boyutu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Robert Dankoff, Rhoads Murphy, Evliya Çelebi, Melek Ahmed Paşa, yaşamöyküsü, evlilik, rüya.

Abstract:

The *Seyahatnâme* (Book of Travels) of Evliya Çelebi (17th century) has hitherto been analyzed mainly as a valuable source of Ottoman history and language. In *The Intimate Life of an Ottoman Statesman: Melek Ahmed Pasha (1588-1662), as portrayed in Evliya Çelebi's Book of Travels (Seyahat-name)*, published in 1991, Robert Dankoff, Professor of Turkish and Islamic Studies, reveals the biographical layer of the collection. This article initially aims at introducing Dankoff's book to Turkish speaking researchers. Besides, it focuses on some important details of Melek Ahmed Paşa's marriages, and seeks to highlight the literary in the *Seyahatnâme*.

Key Words: Robert Dankoff, Rhoads Murphy, Evliya Çelebi, Melek Ahmed Paşa, biography, marriage, dream.